

PENIOPHORA ERIKSSONII IN NEDERLAND

H.F. van der Laan

Laan van Leeuwesteyn 21
Voorburg

Het bestuderen van de "echte" korstzwammen, die geheel resupinaat zijn en een (vrijwel) glad hymenium hebben, laten de meesten onzer maar liever over aan de zeer weinige specialisten op dit gebied. Het onderscheiden van al die veelal min of meer witte of licht gekleurde korstjes of vliesjes is dan ook niet gemakkelijk. Een uitzondering kan echter gemaakt worden voor de z.g. *Coloratae*-groep van het geslacht *Peniophora*. Dit geslacht onderscheidt zich van vele andere Corticiaceae door de aanwezigheid van cystiden in het hymenium, terwijl de groep, zoals de naam aangeeft, gevormd wordt door soorten, die duidelijk gekleurd zijn. Er behoren algemeen voorkomende en vrij opvallende soorten toe, zoals de roodoranje tot vleeskleurige *Peniophora incarnata*, die al in J.P. Thijssse's "Paddestoelen" (6: 73) werd afgebeeld, de paarsgrauwe *P. quercina* en de asgrauwe *P. cinerea*.

Van de op 22 september 1973 in "Olden Aller" bij Nijkerk gehouden ekskursie bracht ik een aantal geeloranje, op een elzetakje groeiende korstzwammetjes mee. Eigenlijk vreesde ik met verbleekte eksemplaren van *P. incarnata* te doen te hebben, maar al spoedig bleek dat niet het geval te zijn.

Het materiaal bestond uit geeloranje, meestal ronde, in verse toestand zachte, dunne korstjes met een maximale doorsnede van ongeveer één cm. Ze hadden een duidelijke, grauwwitte "wollige" (z.g. byssoïede) groeirand, terwijl zich in het midden een papilletje bevond.

Mikroskopisch waren in het hymenium tussen de basidiën (afmetingen $56-63 \times 7-11 \mu$) vrij talrijke, soms iets boven de basidiën uitstekende cystiden te onderscheiden. Deze maten $45-70 \times 7 \mu$, hadden vaak een scherp konische top, inkrustaties aan de vrij dikke wanden en een korrelige inhoud. Nog talrijker waren de gloeocystiden, die geheel in het trama gelegen zijn. Het meest opvallende van het mikroskopische beeld waren de voor een korstzwam heel grote sporen. Ik mat $(14-15-16(-17) \times 10-11 \mu$. Ze waren ellipsoïed met een korrelige inhoud en niet amyloïed.

Het was duidelijk, dat de soort in de *Coloratae*-groep van *Peniophora* thuis hoorde en het vinden van de juiste naam leek vanwege die grote sporen niet moeilijk te zijn. Tot mijn verba-

zing kon ik daarin toch niet slagen met Donk's bekende "Revisie" (4). Daarentegen voerden Bourdot en Galzin (3) me in enkele minuten naar *Peniophora aurantiaca* (Bres.) Höhn. & Litsch., waarvan de door hen gegeven beschrijving in alle opzichten met het in "Olden Aller" gevonden materiaal overeenkomt. De soort komt alleen op elzen voor.

Peniophora aurantiaca bleek niet alleen in Donk's boek te ontbreken. Ook in Fungus en Coolia is deze soort niet eerder vermeld. Wel vond ik in het Rijksherbarium twee exemplaren onder deze naam geregistreerd. Het eerste, door de heer H.S.C. Huijsman in oktober 1946 op els in de buurt van Hoog Keppel gevonden, komt in alle essentiële opzichten met mijn vondst overeen. Aan het tweede exemplaar zijn sporen noch basidiën te onderkennen, terwijl de structuur van het trama duidelijk anders is dan die van het eerste. Dr. Jülich beschouwde het als indeterminabel.

Kontakt opnemend met een aantal leden van de vereniging, van wie mij bekend was, dat zij zich speciaal voor Aphyllophorales interesseren, vernam ik van slechts één hunner, de heer J. Stalpers, dat hij een dergelijke *Peniophora* in ons land had waargenomen en wel één keer bij Loosdrecht op els in oktober 1972.

De heer Stalpers vertelde mij ook, dat er naast *P. aurantiaca* nog een andere soort wordt onderscheiden, die er heel dicht bij staat. Het verschil tussen beide is, dat de eerste wel en de tweede geen gespen heeft. Deze laatste, *Peniophora erikssonii* werd in 1957 door de Fransman J. Boidin beschreven (1: 286) en genoemd naar de Zweedse mycoloog J. Eriksson, die in 1950 in een monografie over de Coloratae (5) er als eerste de aandacht op gevestigd had, dat *P. aurantiaca* soms wel en soms geen gespen heeft. Men zal zich misschien afvragen of dat éne verschil nu wel voldoende is om van twee soorten te mogen spreken. Boidin deelt echter in een latere publikatie mee (2: 218), dat hij door interfertilititeitsonderzoek het bestaan van de twee soorten heeft kunnen bewijzen.

Noch in het door de heer Huijsman noch in het door mijzelf gevonden exemplaar kon ik gespen vinden. Wegens het aan een dergelijk negatief resultaat verbonden element van onzekerheid legde ik het materiaal ter controle aan Dr. W. Jülich in Leiden voor. Gelukkig kon hij mijn bevindingen bevestigen. Zowel deze vondsten als die van de heer Stalpers behoren tot wat Boidin *Peniophora erikssonii* heeft genoemd.

Deze auteur vermeldt aanwijzingen te hebben, dat *P. erikssonii* alleen op *Alnus glutinosa* (Zwarte Els) en *Alnus incana* (Grijze Els) voorkomt, althans in Europa, terwijl *P. aurantiaca* alleen op *Alnus viridis* (Alpenels) te vinden zou zijn. Dat zou betekenen, dat in ons land vrijwel uitsluitend *P. erikssonii* zou kunnen voorkomen, daar alleen de zwarte en de grijze els inheems

zijn. De Alpenels hoort in de bergen thuis, maar is bij ons wel hier en daar aangeplant. Dr. Jülich deelde echter mede, dat hij in Duitsland buiten de bergen beide soorten vaak op *Alnus glutinosa* en (of) *A. incana* had aangetroffen.

Het feit, dat *P. aurantiaca* nog niet en *P. erikssonii* slechts drie keer met zekerheid in Nederland zijn aangetoond en het ontbreken van de eerste in Donk's boek, zou men als aanwijzingen kunnen beschouwen, dat beide soorten in Nederland zeldzaam zijn. Aan de andere kant zijn deze kleine dingen gemakkelijk over het hoofd te zien. Daarenboven verklaarde de heer Huijsman, dat hij zich herinnerde "naderhand *Peniophora aurantiaca* herhaaldelijk te hebben gezien, althans in de Gelderse Achterhoek". Alleen meer waarnemingen kunnen ons verder helpen. Daarom zou ik diegenen onder onze leden, die geregeld elzenbosjes bezoeken, willen vragen ook eens op (gekleurde) korstzwammetjes te letten. Als U geeloranje korstjes met ellipsoïede sporen ter grootte van $10-20 \times 8-13 \mu$ vindt kunt U er zeker van zijn met een van de beide genoemde soorten te doen te hebben.

Tenslotte wil ik hierbij gaarne mijn erkentelijkheid betuigen aan de heren Huijsman, Jülich en Stalpers voor de verleende hulp, het verstrekken van gegevens en de toestemming deze te publiceren.

Summary:

Peniophora erikssonii Boidin is reported from the Netherlands and compared with *P. aurantiaca* (Bres.) Höhn. & Litsch. While both species are not uncommon in the neighbouring countries, they have not or very seldom been found in the Netherlands.

Literatuur:

1. Boidin, J. (1957). Hétérobasidiomycètes saprophytes et Homobasidiomycètes résupinés, II. Catalogue raisonné des espèces pyrénéennes de la région de Luchon (Haute Garonne). - Bulletin de la Société d'Histoire naturelle de Toulouse 92: 277-292.
2. Boidin, J. (1965). Le genre *Peniophora* sensu stricto en France. - Bulletin mensuel de la Société Linnéenne de Lyon 34: 161-169, 213-219.
3. Bourdot, H. & Galzin, A. (1928). Hyménomycètes de France. Paris.
4. Donk, M.A. (1931). Revisie van de Nederlandse Heterobasidiomycetae-Aphylllophoraceae I. - Mededelingen Nederlandse Mycologische Vereniging 18-20.
5. Eriksson, J. (1950). *Peniophora* Cooke sectio *Coloratae* Bourd. & Galz., a taxonomical study. Symbolae botanicae Upsalienses 10(5): 1-76.
6. Thijssse, J.P. (1929). Paddestoelen. - Zaandam.